

*Венгель С. В.,**магістрант кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
orcid.org/0000-0002-8374-4499**Альбота С. М.,**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
orcid.org/0000-0003-3548-1919*

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕПІТЕТІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ПРИТЧІ Р. Т. КІЙОСАКІ «БАГАТИЙ ТАТО, БІДНИЙ ТАТО»

Анотація. Кожен художній твір наповнений різнобарвними словами, що допомагають нам краще осягнути та зрозуміти текст, а також окреслити різноманіття описуваних станів, предметів чи речей тощо.

У даній статті подається дослідження епітету як стилістичного елемента. Це поєднання конструкції з її асоціаціями, що ми отримуємо, через яку у нашій свідомості та баченні відтворюються слова та картини навколишнього світу. Слово, словосполучення набуває абсолютно нового значення або відтінку, рису завдяки мовленнєвого стилістичного забарвлення.

Особливим аспектом у нашій роботі є типологія епітетів. Спектр класифікацій величезний. Про це свідчать наявні праці та дослідження вчених. Необхідно бути обізнаним у цій галузі, щоб зрозуміти саме роль цього стилістичного засобу, знати про можливості його використання та властивості.

Важливим для нашого перекладацького аналізу є присвячена увага вивченню відтворення епітетних конструкцій та епітетів під час виконання англо-українського перекладу притчі Р. Т. Кійосакі «Багатий тато, бідний тато». Переклад здійснений Н. Шевченко-Гербіш.

Дослідження представить різні класифікації та типології епітетів згідно з вченими-мовознавцями, перекладачами. Перспектива цього – вивчення проблем вибору стратегій перекладу і тактик відтворення для передачі ідіостилю автора та передачі певних конкретних епітетів без семантичних та лексико-семантичних видозмін. У статті буде надано 6 класифікацій, з якими ми детальніше працюватимемо і будемо базувати наше подальше дослідження епітета. Звичайно, типологій є набагато більша кількість і це різноманіття думок не може не вражати. Проте, визначившись і обравши ці класифікації, ми зможемо точніше ґрунтувати роботу і осягнути тему на міцнішому підґрунті. Також буде висвітлена певна кількість прикладів для підтвердження та кращого розуміння та вивчення мовної природи епітета, епітетних конструкцій. Ці одиниці перекладу вимагають чіткого виведення з оригінального тексту та осягнення тактик, прийомів та найголовніше – класифікацій. Стаття може слугувати стимулом для детальнішого розгортання дослідницької розвідки та розвинення теми.

Ключові слова: переклад, епітет, типи епітетів, класифікація стилістичний елемент, епітетна конструкція, особливості відтворення.

Постановка проблеми. Актуальність даної роботи полягає у тому, щоб якнайкраще ознайомитися з різноманіттям типів епітетів, конструкцій, зрозуміти способи відтворення та передачі під час перекладу, визначити як певний тип епітета поводить себе під час відтворення, які тактики необхідно використовувати до того чи іншого типу. Типологія, або ж різноманітність класифікацій, важливий аспект під час роботи з епітетом. Включаючи усі види знань цих класифікацій, узагальнюючи їх, розкриваючи роль та значення епітетів за допомогою цього, ми зможемо чіткіше осягнути тактику роботи з цим загальновідомим словесним художнім засобом.

Мета і завдання статті. Мета даної роботи полягає у тому, щоб чітко окреслити та вивчити класифікацію епітетів. Підготувати чітке та міцне підґрунтя для подальшої наукової роботи, керуючись певними типологіями, вміти керуватися ними та використовувати їх під час роботи з відтворенням епітетних конструкцій у творі (в даному випадку «Багатий тато, бідний тато»).

Предмет та об'єкт дослідження. Предметом дослідження є методи та стратегії використані Н. Гербіш під час перекладу притчі Р. Т. Кійосакі «Багатий тато, бідний тато» [1], а також описані класифікації. Об'єктом дослідження є епітетні конструкції, виявлені у книзі.

Першою є класифікація Л. Єфірмова [2] з підручника «Стилістика». Семантично ми працюємо з двома групами: асоційованими та неасоційованими епітетами. Перший тип – епітети, які пов'язуються з зміненими іменниками, другий тип – не пов'язані. Вони описують такі якості, які не притаманні поняттю: безголові піски, спрагли пустелі, кислі очі, золота посмішка.

З точки зору структурного складу Л. Єфірмов виділяє такі групи:

- 1) прості епітети (дикий світ, дивна ситуація);
- 2) складені епітети (судовий день, блакитно-срібне небо);
- 3) фразові епітети (команда «зроби сам», темно-сірі з грозою і цвітом очі);
- 4) каузальні епітети (would-you-mind-repeating man, посмішка “від вуха до вуха”).

Іншу класифікацію подає О. Грабовецька [3]. Існує п'ять типів епітетів:

1) повні епітети-кореспонденти (конструкції, які є рівноправними, мають тотожне значення та переважно однакові характеристики);

2) часткові епітети відповідники (ідентичне загальне значення, але не повністю, схожі характеристики);

3) референтно-образний епітет *calque* (побудова, що виникла в результаті дослівного перекладу);

4) епітетний конотативний образ (кальки, що відтворюють розбіжні конструкції);

5) описовий перефраз (заміна іншим тропом).

Українські мовознавці дають семантичну класифікацію. Важливо звернути увагу під час відтворення текстів. Епітети можуть відрізнятися в SL і TL (в оригінальному тексті він може бути синтетичним, а в перекладі – порівняльним, який базується на порівнянні). Цю заміну описує О. Грабовецька [3]. Техніка передає епітет з одного типу в інший: *whey-faced* – блідий, як сметана, *flinty displeasure* – квола надія. Перший – порівняльний, а другий – синтетичний. *A murderous bag of bones* (синтетичний) – кровожерливий лантух кісток (метафоричний).

Вивчаючи функцію епітета в системі тропів, Т. Онопрієнко [4] розкрила власну класифікацію. У статті «Організуюча функція епітета в системі тропів» [5] епітети поділяються на дві групи: звичайно-асоційовані (*wide sea, якраве сонце*) та епітети, що асоціюються. Останні поділяються на такі види:

1) порівняльні (прямі, непрямі);

2) метафоричні;

3) літотичні/гіперболічні епітети;

4) метонімічні;

5) перифрастичні епітети (евфемістичні).

Перші три належать до області уподібнення, два останні – до поля суміжності. Є третє поле – поле контрасту, або поле іронічних та оксюморонних епітетів. Також Т. Онопрієнко [4] виділяє дев'ять зразків, які є частими для епітетичних конструкцій (наприклад, N + -like: *a pear-like figure*; N + PI: *a heart-rending sob*; A + A: *an electric-blue lightning*; A + PI: *a vindictive-looking eagle*; N + N: *a lobster-supper dream*). З точки зору словотворчості епітети можуть бути нейтральними (*steel-blue sky*), синтаксичними (*marbles-in-mouth type of speech*), фразово-інтегрованими (*make-everybody-happy routines*).

Багато класифікацій зібрано у К. Лотоцької [6]. А. Веселовський розрізняє [7]:

1) тавтологічні епітети (*the bright Sun, the blue sky*);

2) описові/характеризуючі епітети (*a dark forest*);

3) метафоричні епітети (*silvery laugh*);

4) синестетичні (*warm colours*).

В. Кухаренко [8] подає власне бачення епітета та його класифікації. На одному рівні ми маємо афективні епітети. Вони передають оцінку описуваного об'єкта/особи/явища. На іншому рівні існує структурна категоризація. Науковиця поділяє епітети на прості (*a beautiful girl*), складені (*apple-faced woman*), з дефісом (*a you-know-how-men-are look*), двоступеневі (*unnaturally mild afternoon*). В. Кухаренко [8] виділила ще один структурний тип – обернений епітет. І. Гальперін [9] назвав це навпаки: *a faded white rabbit of a woman* (=жінка, схожа на білого кролика), *the devil of a woman* (=диявольська жінка), *the toy of a girl* (=маленька іграшка, як маленька дівчинка).

Мовознавець і лексикограф І. Гальперін [9] виділяє два основні семантичні типи епітетів:

1) асоційовані (описують ознаку, яка притаманна і істотна для об'єкта: *close attention, a high tree*);

2) неасоційований (щось додаткове і далеке від поняття: *bootless cries, sullen earth*).

Звернувши увагу на всі класифікації та диференціації, можна зробити висновок, що в них є багато точок збігу. Усі вони допомагають нам розширити кругозір і зрозуміти епітет більш детально, за його структурним типом, семантикою, конструкцією і навіть значенням. Таким чином ми можемо далі опрацювати та характеризувати епітети та їх відтворення в оригінальній книзі з особливостями передачі, реалізації значення [10] та перекладі, що був виконаний Н. Шевченко-Гербіш.

1) *Much of my private time was spent reflecting, asking myself question such as, "Why does he say that?" and then asking the same question of the other dad's statement [11, p. 10]. - Багато свого вільного часу я проводив, розмірковуючи над питаннями типу: "Чому він так каже?" ставлячи їх стосовно того, що сказав кожен із батьків [1, p. 22].*

Поданий епітет дає власне значення фрази, яку надав автор. Використовуючи книгу К. Лотоцької [6] «Стилістика англійської мови», можна визначити, що «*private*» є описовим/характеризуючим епітетом (таку класифікацію запропонував А. Веселовський [7]). Це так чи інакше притаманне поняттю; тому ми можемо назвати його асоційованим. Конструктивно ми працюємо з простим епітетом. «*Private time*» – автор не створює нового епітета, він використовує традиційний, або, як його можна назвати, «мовний епітет». За словами О. Грабовецької [3], тут маємо частковий епітет кореспондент через значення самого прикметника.

2) *I stood there still not believing what a raw deal I had been handed [11, p. 28]. – Я стояв там, все ще не вірячи, що мені запропонували таку нечесну угоду [1, p. 55].*

Класифікація Онопрієнка [4] показує, що це неасоційований епітет. Прикметник «*raw*» не вказує на властивість іменника. Це підходить лише в даній ситуації, як тут. На думку О. Грабовецької [3], це конотативна образна епітетична конструкція. Маємо приклад метафоричного епітета. «*Raw*» – деяке ідіоматичне значення на відміну від перекладеного слова. Перекладений епітет втрачає сильний вплив на читача. За В. Кухаренко [8], цей епітет належить до афективної групи (або власне емотивної).

3) *My little 9-year-old brain and heart nearly exploded [11, p. 29]. – Мій маленький дев'ятирічний розум та серце мало не вибухнули [1, p. 58].*

Структура – епітет з дефісом. Його ще називають фразою або епітетом речення. Цей тип О. Грабовецька [3] називає повним епітетом кореспондентів. А. Веселовський [7] називає описовим/характеризуючим епітетом. Він також відноситься до групи епітетів, які входять до сфери уподібнення. Ми працюємо з метафоричним епітетом. З точки зору словотворення – фразово-інтегрований. Отже, можна зробити висновок, що маємо асоційований тип епітета.

4) *It's self-inflicted fear and ignorance that keeps people trapped [11, p. 33]. – Це страх, який безмежно шкодить тому, над ким має владу, та незнання, які тримають людей у пастці [1, p. 65].*

Складний епітет. Перша його частина – зворотний займенник, друга частина, як і в більшості випадків, іменник. Ми можемо помітити, що сам прикметник надає нам метафоричне значення (страх викликає сам). Роблячи висновок, перекладач якось змінив зміст, але це не так очевидно. Епітет метафоричний. За І. Гальперіном [9] – неасоційований, оскільки прикметник

не виникає в нашій свідомості, коли ми чуємо іменник «страх». Основною характеристикою всіх епітетів є емоційність і суб'єктивність. Тут ми бачимо описовий, який показує характеристику іменника «страх». За словотворенням – нейтральний. О. Грабовецька [3] зарахувала б цей приклад як частковий епітет-кореспондент з ідентичним загальним значенням, але не повністю. Водночас це описовий перефраз, бо маємо заміну іншим тропом.

5) *Many people are afraid of small-cap companies and call them risky, and they are* [11, p. 57]. – Багато людей бояться маленьких компаній, вважаючи інвестування в них ризикованими, і так воно є насправді [1, p. 119].

«Small-cap» - позначає або відноситься до акцій компанії з невеликою капіталізацією. Тому це невелика компанія. Переклад виконано без змін і доповнень. О. Грабовецька [3], український мовознавець, припустила би, що це частковий епітет кореспондент. В оригінальному тексті є наголос, а в перекладеному варіанті його немає. Епітет можна перекласти без авторських змін. Схема його така – Adj. +Н. В оригінальному тексті ми чітко простежуємо зменшувальну характеристику, яка виражена другою частиною епітета. Очевидно, що це складний епітет. Він описовий, а не метафоричний. Як класифікує І. Гальперін [9], цей тип епітетів належить до асоційованих. Цей епітет вказує на особливість, яка притаманна його поняттю.

У цьому дослідженні було з'ясовано та виокремлено певні класифікації епітетів, особливості та основні проблеми під час відтворення перекладу текстів даного типу. У досліджуваному творі наявний цілий арсенал різних типів стилістичної фігури (епітета). Виявлено, які типи найчастіше трапляються, яким чином перекладач відтворює їх та якими тактиками керується під час своєї роботи.

Зрештою зазначимо, що робота з даним тропом не є легкою, як здається на перший погляд. Основне – зберегти як зміст, так і стиль. Функціональне навантаження кожного епітета та епітетної конструкції є унікальним та по-своєму складним. Узагальнюючи прийоми, можемо впевнено стверджувати, що перекладач зумів доцільно, чітко та стилістично колоритно передати образність та атмосферу й перенести з однієї мови на іншу індивідуальний стиль письменника.

Література:

1. Кіосакі Р., Летчер Ш. Багатий тато, Бідний тато: чого вчать дітей багаті батьки – і не вчать бідні. К. : Светлая звезда, 2007. 254 с.
2. Сфірмов Л. П., Ясінецька О. А. Стилістика англійської мови і дискурсивний аналіз. Навчально-методичний посібник. Вінниця : НОВА КНИГА, 2011. 240 с.
3. Грабовецька О. С. Епітетна конструкція у художньому перекладі (на матеріалі української та англійської мов): автореф. Дис. ... Канд. Філол. Наук: спец. 10.02.16. «Перекладознавство». Київ, 2003. 22 с.
4. Онопрієнко Т. Епітет як первісний троп і системоутворюючий центр тропіки. Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. Вип. 8. 2001.
5. Онопрієнко Т. М. Organizing function of epithet in the system of tropes. Житомир. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. Вип. 3. 2000.

6. Лотоцька К. Навчальний посібник. Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 254 с.
7. Веселовский А. Н. Историческая поэтика. Москва, 1989. 256 с.
8. Kuhkarenko V. A. Book of Practice in Stylistics. Vinnytsia: Nova Knyga, 2000. 160 p.
9. Гальперін І. Стилістика англійського мови: учебник. М.: Высш. школа, 1997. 332 с.
10. Альбота С. М. Мовні засоби втілення символу Фауст у Трагічній історії доктора Фауста Крістофера Марло. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2015. Вип. 3. С. 121–127.
11. Kiyosaki, R. T., & Lechter, S. L. Rich dad, poor dad: What the rich teach their kids about money that the poor and middle class do not!. Paradise Valley, Ariz: TechPress. 1998.

Venhel S., Albota S. The stylistic peculiarities of epithet construction in the parable «Rich Dad, Poor Dad» by R. T. Kiyosaki

Summary. Each work of art is filled with colorful words that help us better understand and comprehend the text, as well as outline the variety of described states, objects or things and so on.

This article presents a study of the epithet as a stylistic element. It is a combination of construction with its associations that we receive, through which words and pictures of the world around us are reproduced in our consciousness and vision. The word and the phrase acquire a completely new meaning or shade, a feature due to the speech stylistic color.

A special aspect of our work is typology of epithets. The range of classifications is huge. This is evidenced by the available works and studies of scientists. It is necessary to be aware of this area to understand the role of this stylistic device, to know about the possibilities of its use and properties.

Important for our translation analysis is the study of the reproduction of epithet constructions and epithets during the English-Ukrainian translation of R. T. Kiyosaki's parable «Rich Dad, Poor Dad». Translated by N. Shevchenko-Herbish.

This study will represent different classifications and typologies of epithets according to linguists, translators. The perspective of this is to study problems of choosing translation strategies and reproduction tactics for the transmission of the author's idiosyncrasy and the transmission of certain specific epithets without semantic and lexical-semantic changes. The article will provide 6 classifications, with which we will work in a more detailed way and will base our further study of the epithet. Of course, there are many typologies and this variety of opinions cannot be impressive. However, by defining and choosing these specific classifications, we will be able to more accurately ground the work and understand the topic on a stronger basis. There will also be a number of examples to confirm and better understand and study the linguistic nature of the epithet, epithet constructions. These units of translation require a clear derivation from the original text and understanding of tactics, techniques and most importantly – classifications. The article can serve as an incentive for more detailed research and development of the topic.

Key words: translation, epithet, types of epithets, classification stylistic part, epithet construction, peculiarities of reproduction.